

The book cover is a complex collage of various clock-related elements. It features several clock faces of different sizes and styles, some with Roman numerals and others with Arabic numerals. There are also various gears, some large and some small, scattered throughout the design. In the upper left, there are silhouettes of four people wearing hats, standing together. In the lower right, there are silhouettes of several tall buildings. The background is a textured, light-colored surface, possibly paper or fabric, with a subtle pattern. The overall aesthetic is vintage and artistic.

Michael Ende

MOMO

*Györi László
új fordításában*

MÓRA

Michael Ende

MOMO,

*avagy különös történet
az időtolvajokról és a gyerekekről,
aki visszaadta az embereknek
az ellopott időt*

MESEREGÉNY

MÓRA KÖNYVKIADÓ

A mű eredeti címe:
Michael Ende: *Momo*
© 1973, 2005 by Thienemann Verlag
(Thienemann Verlag GmbH), Stuttgart/Wien
Cover design: Formlabor/Kerstin Schürmann

A szerző rajzaival

Fordította
GYŐRI LÁSZLÓ

A fordító munkáját a Kunststiftung NRW
és az Europäisches Übersetzer-Kollegium Straelen támogatta.

A versbetéteket fordította
TATÁR SÁNDOR

Minden jog fenntartva, a kiadvány egészének
vagy bármely részének a kiadó írásos engedélye nélküli
sokszorosítása, másolása, egyéb engedélyköteles felhasználása
– beleértve a kiadvány digitalizálását és ily módon történő
többszörözését, nyilvánosságához közvetítését –
szigorúan tilos!

Hungarian translation @ Győri László, 2024
Hungarian edition @ Móra Könyvkiadó, 2024

*A fényed hozzánk van uton.
Hogy honnan jön, én nem tudom.
Mintha közel, s mégis de messze!
Nem hallottam neved se még,
De azt mondom csak, bárki légy:
Gyúlj, kis csillag, gyúlj fényesebbre!*

(RÉGI ÍR GYEREKDAL NYOMÁN)

ELSŐ RÉSZ

Momo és barátai

A nagyváros és a kislány

Valamikor réges-régen, amikor az emberek még egész más nyelveken beszéltek, a melegebb országokban már nagy és pompás városok épültek. Ezekben királyi és császári paloták emelkedtek, széles utak, keskeny utcák és girbegurba sikátorok hálózták be őket, arany és márvány istenszobrokkal díszített, pompás templomok álltak bennük, a tarka piacokon a világ legkülönbözőbb tájairól érkezett portékáikat kínálták az árusok, és voltak szép, tágas terek is, ahol az emberek összegyűltek, hogy megbeszéljék a legfrissebb híreket, és szónokoljanak, vagy meghallgassák mások szónoklatait. Mindenekelőtt pedig voltak ott nagy színházak is.

Ezek úgy festettek, mint a mai cirkuszok, csak éppen kőtömbökből épültek. A nézőtér széksorai hatalmas tölcserű képezve, lépcsőzetesen, egymás fölött helyezkedtek el. Felül-nézetből az építmények némelyike kör alakú volt, de voltak köztük oválisak és olyanok is, amelyek széles félkört formáztak. Amfiteátrumoknak hívták őket.

Akadtak köztük akkorák, mint egy futballstadion, és kisebbek, amelyekbe csak néhány százan fértek be. Voltak pompás szobrokkal és oszlopokkal díszítettek, és egyszerűek, dísztelenek. Tetejük nem volt, az amfiteátrumokban minden a szabad ég alatt zajlott. Az előkelő színházakban ezért arannyal átszőtt szőnyeget feszítettek az ülősorok fölé, hogy megvédjék a nézőket a perzselő napsütéstől vagy a futó záporoktól. Az egyszerűbb színházakban ugyanerre a célra gyékények és szalmaszőnyegek szolgáltak. Egy szó mint száz: az emberek

olyan színházba jártak, amelyet megengedhettek maguknak. De színházba járni mindenki akart, mert szenvedélyesen szerették hallgatni és nézni az előadásokat.

És ahogy a színpadon megjelenített megható vagy akár komikus történésekre figyeltek, úgy érezték, mintha az eljátszott élet rejtélyes módon valóságosabb volna saját hétköznapi életüknél. És imádtak belefülni és belekukkantani ebbe a másik valóságba.

Évezredek teltek el azóta. Az egykori nagyvárosok elpusztultak, a templomok és paloták romba dőltek. A köveket szél és eső, fagy és hőség koptatta le és vájta üregekké, és mára már a nagy színházaknak is csak a romjai állnak. Omladozó falaik között csak a kabócák éneklék egyhangú dalukat, amely úgy hangzik, mintha a föld szuszogna álmában.

De a régi nagyvárosok némelyike mindmáig megmaradt nagyvárosnak. Az élet persze megváltozott bennük. Az emberek ma már autóval és villamossal közlekednek, van telefonjuk, és villannyal világítanak. De az új házak között itt-ott még áll néhány oszlop, egy kapu, egy darab fal vagy akár egy amfiteátrum is azokból a régi időkből.

Nos, egy ilyen városban esett meg Momo története.

Kívül, a nagyváros déli peremén, ahol már az első szántóföldek kezdődnek, és ahol a házak és a kunyhók egyre szegényesebbek, egy pínéaligetben kis amfiteátrum romjai bújnak meg. Azokban a régi időkben sem tartozott az elegáns színházak közé, már akkoriban is javarészt szegényebb emberek látogatták. Napjainkban, vagyis amikor Momo története elkezdődött, a romok szinte teljesen feledésbe merültek.

A színházról csupán néhány ókortudós professzor tudott, de ők sem foglalkoztak vele, mert nem volt már mit kutatni rajta. Olyan látványosságnak sem számított, ami a nagyváros többi

látnivalójával vetekedhetett volna. Turisták is csak nagy ritkán vetődtek arra, a fűvel benőtt sorokon mászkáltak, zajongtak, emlékül fényképet készítettek, majd távoztak. Ilyenkor visszatért a csend a kőből épített körbe, a kabócák pedig rázendítettek végtelen daluk következő strófájára, amely egyébiránt semmiben sem különbözött az előzőtől.

A különös, kerek építményt igazából csak a közvetlen közelében lakók ismerték. Ott legeltették kecskéiket, gyerekeik a közepén lévő, kör alakú térre jártak labdázni, esténként pedig néha ott találkoztak a szerelmespárok.

Egy napon azonban híre ment, hogy újabban lakik valaki a romok között. Azt mondták, hogy egy gyerek, valószínűleg egy kislány. Egészen pontosan nem lehet tudni, mert elég furcsa göncökben jár. Momo a neve, vagy valami hasonló.

Momo külsőre valóban furcsa volt egy kicsit, az sem kizárt, hogy a tisztaság és a rend megszállottjaira némileg riasztóan hatott.

Kicsi volt, meglehetősen sovány, úgyhogy a legjobb szándékkal sem lehetett megmondani, vajon hány éves lehet, még csak nyolc, vagy már tizenkettő. Vad, koromfekete fürtjei mintha soha nem kerültek volna közelebbi ismeretségbe fésűvel vagy ollóval.

Hatalmas, gyönyörű, koromfekete szeme volt, és ugyanilyen színű lába, mivel szinte mindig mezítláb járt. Csak télen viselt nagy néha cipőt, de akkor sem két összeillőt, és ráadásul nagy is volt a lábára mindkettő. Ennek az volt az oka, hogy Momónak semmije sem volt, csak amit talált, vagy ajándékba kapott valakitől. A szoknyája különféle tarka rongyokból lett összevarrva, és a bokáját verdeste. Felette régi, túlságosan bő férfikabátot viselt, amelynek ujját csuklóban feltúrte. Levágni nem akarta, mert előrelátóan arra gondolt, hogy még nőni fog. Márpedig ki tudja, mikor talál még egy ilyen szép és praktikus kabátot, amelynek ilyen sok zsebe van.

A színházrom fűvel benőtt színpada alatt volt egypár félig beomlott kamra, amelyekbe a külső falon lévő lyukon át lehetett bejutni. Momo itt rendezte be otthonát.

Egy napon, déltájban néhány környékbeli férfi és nő kereste fel, hogy megpróbálja szóra bírni. Momo ott állt velük szemben, rémült tekintettel nézte őket, mert attól félt, hogy elkergetik. De hamar rájött, hogy ezek kedves emberek. Ők maguk is szegények voltak, és ismerték az életet.

- Szóval - mondta az egyik férfi -, jól érzed itt magad?

- Igen - válaszolta Momo.

- És itt akarsz maradni?

- Igen, szeretnék.

- És nem várnak sehol?

- Nem.

- Tehát nem kell hazamenned?

- Nekem ez az otthonom - vágta rá gyorsan Momo.

- Honnan jössz, gyermekem?

Momo kezével bizonytalan mozdulatot tett, mintha valahová a távolba mutatna.

- Kik a szüleid? - faggatta tovább a férfi.

A gyermek tanácstalanul nézett rá és a többi felnőttre, aztán egy kicsit megvonta a vállát. Az emberek nagyokat sóhajtva pillantottak egymásra.

- Ne félj - folytatta a férfi -, nem akarunk elkergetni. Segíteni akarunk neked.

Momo némán bólintott, de még mindig nem győzték meg.

- Azt mondod, Momónak hívnak, ugye?

- Igen.

- Szép név, bár még soha nem hallottam. Ki adta neked ezt a nevet?

- Én - felelte Momo.

- Te magad nevezted el így magad?

- Igen.

– És mondd csak, mikor születted?

Momo eltöprengett, végül így válaszolt:

– Amennyire vissza tudok emlékezni, én mindig is voltam.

– Nincs egy nénikéd, egy bácsikád vagy egy nagymamád, egyáltalán, nincs családotd, akikhez vissza tudnál menni?

Momo csak nézte a férfit, és egy darabig hallgatott. Aztán az orra alatt dűnnyögve így felelt:

– Nekem ez az otthonom.

– Hát persze – mondta a férfi –, de azért mégiscsak gyerek vagy még. Tulajdonképpen hány éves vagy?

– Száz – mondta Momo némi habozás után.

Az emberek nevettek, azt hitték, Momo tréfál.

– De most komolyan, hány éves vagy?

– Százkettő – felelte Momo, egy kicsit még bizonytalanabban.

Eltartott egy darabig, amíg az emberek rájöttek, hogy a gyermek csak pár számot ismer, amit felszedett valahol, de semmilyen határozott elképzelése nincs a jelentésükről, mert senki sem tanította meg számolni.

– Figyelj – mondta a férfi, miután a többiekkel megtanácskozta a helyzetet –, mit szólnál, ha megmondanánk a rendőrségnek, hogy itt vagy? Akkor egy otthonba kerülhetnél, ahol enni kapnál, lenne saját ágyad, és megtanítanának számolni, írni, olvasni, meg még sok minden másra is. Mit szólsz hozzá?

Momo rémülten nézett rá.

– Nem – dűnnyögte –, oda nem megyek. Ott már voltam. Más gyerekekkel együtt. Az ablakokon rács volt. Mindennap verést kaptunk, és mindig igazságtalanul. Úgyhogy egy éjszaka átmásztam a falon, és megszöktem. Oda nem akarok visszamenni.

– Megértelek – mondta egy öregember, és bólogatott. És a többi ember is megértette, és bólogatott.

– Jó – mondta egy asszony –, de hát még olyan kicsi vagy. Valakinek gondoskodnia kell rólad.

- Gondoskodom én magamról - felelte Momo megkönnyeb-
bülten.

- Tudsz magadról gondoskodni? - kérdezte az asszony.

Momo hallgatott egy sort, aztán halkán így szólt:

- Kevéssel is beérem.

Az emberek megint összenéztek, felsóhajtottak, és bólogat-
tak.

- Tudod mit, Momo? - ragadta ismét magához a szót az
a férfi, aki elsőként szólította meg a kislányt. - Szerintünk vala-
melyikünknel ellakhatnál. Bár mi is mind elég szűkösen va-
gyunk, és legtöbbünknek még egy szekérderek gyereke is van,
sok az éhes száj, de úgy véljük, egy gyerekkel több már nem oszt,
nem szoroz. Mit szólnál hozzá, hm?

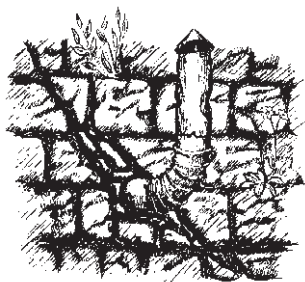
- Köszönöm - mondta Momo, és most először elmosolyo-
dott -, köszönöm szépen! De nem lehetne, hogy egyszerűen
csak hagyjátok, hogy itt maradjak?

Az emberek sokáig tanakodtak, végül belementek. Végére
is, gondolták, a gyermek itt éppúgy ellakhat, mint valamelyi-
kük otthonában, gondoskodni pedig együtt is gondoskodhat-
nak róla, hiszen amúgy is egyszerűbb, ha közösen gyámolítják,
mintha csak egyvalaki tenné.

Mindjárt munkához is láttak, kitakarították, és amennyi-
re lehetett, rendbe tették a félig beomlott kőkamrát, amelyben
Momo tanyázott. Egyikük, aki mesterségére nézve kőműves
volt, kőből még egy kis kemencét is rakott. Egy rozsdás kályha-
csövet is kerítettek valahonnan. Egy idős asztalos néhány láda-
deszkából még egy kis asztalt és két széket is összekalapált neki.
Végül pedig az asszonyok egy kiszolgált, cikornyás vaságyat
hoztak egy alig rongyos matraccal és két takaróval. A színpad
alatti kőüregből takaros szobácska lett. A kőműves, aki a művé-
szi tehetségnek sem volt híján, a végén még egy csinos, virágot
ábrázoló képet is festett a falra. Még keretet is pingált hozzá,
sőt szöveget is, amelyen a kép lógott. Aztán a környékeliek gye-

rekei is eljöttek, és hoztak ennivalót, amit nélkülözni tudtak, az egyik egy darab sajtot, a másik egy kis vekni kenyeret, a harmadik némi gyümölcsöt és így tovább. És mivel a gyerekek nagyon sokan voltak, azon az estén olyan sok étel gyűlt össze, hogy az amfiteátrumban valóságos lakomával ünnepelhették Momo beköltözését. Olyan vidáman mulattak, ahogy csak szegény emberek tudnak.

Így kezdődött a kis Momo és a környékeliek barátsága.

Egy különleges tulajdonság és egy egészen hétköznapi veszekedés

Akkortól fogva Momónak jól ment a sora, legalábbis ő így gondolta. Most már mindig volt mit ennie, hol több, hol kevesebb, aszerint, hogy az emberek éppen mit tudtak nélkülözni. Tető volt a feje felett, volt ágya, ahol álomra hajthatta a kobakját, és kemencéje, amibe be tudott fűteni, ha hideg volt. De ami a legfontosabb: sok jó barátja lett.

Azt gondolhatnánk, Momónak egész egyszerűen nagy szerencséje volt, hogy ilyen kedves emberek közé csöppent, és erről maga Momo is meg volt győződve. De az emberek is hamar rájöttek, hogy nekik is legalább akkora szerencsájuk van. Szükségük volt Momóra, és nem is értették, hogyan lehettek megaddig Momo nélkül. És minél régebb óta élt körükben a kislány, annál nélkülözhetetlenebbnek érezték őt, olyannyira nélkülözhetetlennek, hogy tartottak tőle, mi lesz, ha egy napon történetesen elhagyja őket.

Momót ezért rengetegen látogatták. Szinte állandóan ott ült nála valaki, akivel beszélgetett. Akinek meg szüksége volt a társaságára, de nem tudott elmenni hozzá, az érte küldött. Aki pedig még nem jött rá, hogy Momóra van szüksége, annak mások javasolták: „Menj, keresd fel Momót!”

A környékbeliek között ez a mondat lassanként állandó szófordulattá vált. Ahogy az emberek „Minden jól!” vagy „Jó étvágyat!” kívánnak egymásnak, vagy azt mondják, hogy „A jó ég tudja”, a „Menj el Momóhoz!” felszólítás is minden lehetséges alkalommal elhangzott.

De vajon miért? Netán mert olyan hihetetlenül bölcs volt,

és mindenkit el tudott látni jó tanácsokkal? Vagy mert mindig megtalálta a megfelelő szavakat, ha valakinek vigasztalásra volt szüksége? Vagy mert olyan okosan és igazságosan ítélte meg a világot?

Nem, minderre Momo éppúgy nem volt képes, mint ahogy a többi gyerek sem.

Netán olyasvalamit tudott, ami felvidította az embereket? Szépen énekelt? Játszott valami hangszeren? Netán – végeredményben mégiscsak valami cirkuszfélében lakott – jól táncolt, esetleg tudott néhány akrobataszámot?

Nem, semmi ilyet nem tudott.

Netán tudott varázsolni? Tudott valami titokzatos varázsigét, amivel el tudta űzni az élet minden gondját és baját? Tenyéből jósolt, vagy más módon jövendölt?

Nem, semmi ilyesmit sem tudott.

Egy dologhoz viszont mindenki másnál jobban értett: úgy tudott meghallgatni másokat, ahogy senki más a világon. Némely olvasó most biztosan azt mondja: ugyan már, nincs ebben semmi különös, hallgatni mindenki tud.

Csak hogy ez tévedés. Arra, hogy igazán meghallgassanak másokat, nagyon kevesen képesek. Az pedig, ahogy Momo értett mások meghallgatásához, egészen egyedülálló volt.

Momo úgy tudott hallgatni, hogy attól a legbutább embereknek is okos gondolataik támadtak. Nem mintha olyasvalamit mondott vagy kérdezett volna, amitől a másik ilyen gondolatokra jutott, nem: csak ült, és egyszerűen hallgatta a másikat, figyelmesen és együttérzőn.

Nagy, sötét szemével úgy nézett a beszélőre, hogy az egyszer csak úgy érezte, olyan gondolatok ötlenek az eszébe, amelyekről soha nem is sejtette, hogy ott szunnyadnak benne.

Úgy tudott hallgatni, hogy egyszerre a legtanácstalanabb és legbizonytalanabb ember is pontosan tudta, mit akar. Hirtelen a legfélénkebb is szabadnak és bátornak érezte magát.

A boldogtalanok és szomorúak bizakodóvá és derűssé váltak. Aki pedig egész életét elhibázottnak és értelmetlennek érezte, saját magáról meg azt gondolta, ő csupán egy a sok millióból, személye egyáltalán nem számít, és ugyanúgy pótolható, mint valami törött edény – nos, annak elég volt elmennie a kis Momóhoz, és még mielőtt mondandójának a végére ért volna, rejtélyes módon rájött, mekkorát tévedett, és hogy úgy, ahogy van, belőle is csak egy létezik, éppen ezért a maga különleges módján fontos a világnak.

Így tudott Momo másokra figyelni!

Egy nap két férfi jött hozzá az amfiteátrumba, akik úgy összevesztek, hogy szóba sem álltak egymással, pedig szomszédok voltak. Mások tanácsára keresték fel Momót, mivel mégsem járja, hogy szomszédok ellenségeskedjenek. A két férfi kezdetben ellenállt, ám végül kelleetlenül bár, de engedett a rábeszélésnek.

Ott ültek tehát az amfiteátrumban, némán és ellenségesen, a kő ülésorok két végén, és komoran meredtek maguk elé.

Egyikük az a kőműves volt, aki a kemencét és a „nappali” falát díszítő virágos képet készítette Momónak. Nicolának hívták, jó erős fickó volt, fekete, hegyesre pödört bajusszal. A másiknak Nino volt a neve. Ösztövérvolt, és valahogy mindig fáradtnak tűnt egy kicsit. Nino egy városszéli vendéglőt bérelt, ahol többnyire csak néhány öregember ücsörgött, akik egész este egyetlen pohár bor mellett beszélgettek emlékeikről. Nino és kővér felesége barátságban állt Momóval, ők ketten gyakran hoztak neki finom ételeket.

Ahogy Momo észrevette, hogy a két férfi haragszik egymásra, hamarjában nem is tudta, melyikükhöz menjen oda. Végül, hogy meg ne bántsa őket, egyenlő távolságra tőlük leült a kőszínpad szélére, és felváltva hol egyikükre, hol másikukra

nézett. Várt, hogy mi fog történni. Vannak dolgok, amikhez idő kell – márpedig az idő volt az egyetlen, amiből Momónak annyi volt, mint a pelyva.

Miután a férfiak egy darabig elüldögéltek így, Nicola hirtelen felállt, és azt mondta:

– Hát akkor én most megyek. Azzal, hogy egyáltalán eljöttem, kimutattam a jó szándékomat. De ugye te is látod, Momo, hogy csökönös, mint egy öszvér. Mire várjak még?

Sarkon fordult, és tényleg útnak indult.

– Persze, menj csak! – kiabált utána Nino. – Jobban tette volna, ha el se jössz. Gonosztevőkkel nem békülök!

Nicola visszafordult. Arca pulykavörösben játszott.

– Mit mondtál, ki a gonosztevő? – kérdezte fenyegetően, és tett néhány lépést Nino felé. – Na, mondd még egyszer!

– Ahányszor csak akarod! – ordította Nino. – Azt hiszed, hogy csak azért, mert ilyen drabális, brutális alak vagy, senki sem meri a szemedbe mondani az igazságot? Hát én megmondom neked, és mindenkinek, aki kíváncsi rá! Csak rajta, gyere, ölj meg, ahogy korábban akartál!

– Bárcsak megtettem volna! – üvöltötte Nicola ökölbe szorított kézzel. – Ugye látod, Momo, hogy hazudik és rágalmaz! Csak megragadtam a gallérjánál, és a lebuji mögött belevágtam a kiöntött mosogatóvízbe. Abba egy patkány sem tudna belefulladni. – Aztán megint Nino felé fordult, és ezt ordította: – És mint azt a mellékelt ábra mutatja, sajnos még élsz!

Egy ideig a legvadabb szitkokat szórták egymásra, és ezekből Momo képtelen volt rájönni, hogy egyáltalán miről is van szó, ez a két ember miért haragszik ilyen engesztelhetetlenül egymásra. Ám aztán lassacskán kiderült, hogy Nicola ezt a gyalázatot csak azért követte el, mert Nino előzőleg néhány vendég jelenlétében lekevert neki egy pofont. De persze a pofonnak is megvolt a maga előzménye, Nicola ugyanis megpróbálta széttrönni Nino összes edényét.